

Séta az átrendezett Fővárosi Muzeumban

Két tábla is invitálja az arrasétálókat a fetszetős nyerstéglapépület két sarkában:

FŐVÁROSI MUZEUM

Nyitva:

Vasárnap d. e. 10—1/2-ig.

Pénteken d. e. 9—1-ig.

Kedden d. u. 4—7-ig.

Megtekinthető díjtalanul.

Dehát az emberek többnyire csak tovább sétálnak a Stefánia-uton, nem igen veszik tudomásul a barátságos invitálást.

A Fővárosi Muzeumot ilyenformán alig-alig zavarja valaki álmában. Kinésiben, amelyek tizenkét pompás termét megtöltik, alig gyönyörködik valaki, József nádor pompás mellszobrára alig nyitják a hatalmas kétszárnyú üvegajtót. Talán onnét vap mindez, hogy szerencsétlen, legalább muzeum szempontjából szerencsétlen helyre gyűjtötték össze annakidején multjának beszédes emlékeit, de az is lehet, hogy onnét, mert ki érne rá a mai rohanó világban, hogy, akár egy félórás-kára is, visszaforduljon és végigjárja a főváros fejlődését, rekonstruálja magában, hogyan épültek ki a roskatag városfalak tövében fokozatosan az új városrészek, szóval, hogyan alakult ki a maga szépségében — lesz olyan is, aki nagyobb igényű és azt fogja mondani, hogy a maga csunyaságában — a mai Budapest.

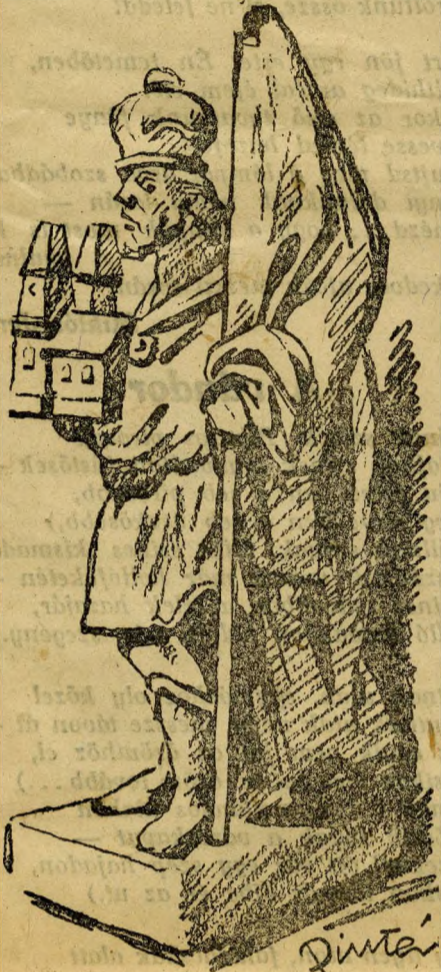
Egy-egy elemi csapás — persze a háborut is annak vége — jelzi fővárosunk fejlődésében a mérföldkövet. Gondoljunk csak a tatárjárás vagy a másfél százados törökvilág nyomorúságaira, a Rákóczi-kor viszontagságos éveire és a nyomukban járó pestis pusztításaira. A XIX. század első feléhez érve, a tabáni tüzre (1810) és az annál még sokkal nevezetesebb 1838-iki árvízre. Valamennyire találunk emlékeztetőt. Buda vára 1686-i visszafoglalásának sok emléke közül talán az a damasztterítő fogja meg leginkább az embert, amely a győzedelmes Lotharingiai Károly herceget ábrázolja trofeák és hadi emblémák között. A sok alaprajzra és térképre, rézmetszetre és karcra alig jut több egy-egy szórakozott pillantásnál, pedig, különösen a térképek között, sok érdekes akad. Itt van például Buda egyik, négy híján százesztendő alaprajza, mellette Pesté, ehhez még 1790 körül indult meg a maga nemében addig páratlan pontosságú és lelkiismeretes felvétel. A nagykorosi származású Balla Antal, akinek nevét egy Duna—Tisza csatorna és az első pesti állóhid terve, aztán a mai Kálvin-téri református templom épülete is megörökítette, készítette ez utóbbi mappát.

A céhek Atlantisa

Kiváltságlevelek, céhemlékek, okmányok várják a látogatót az első teremből nyíló hosszú keresztfolyosón. A legrégebbi 1696-ból, I. Lipót királytól való. Latin és német nyelven íródtak többnyire, jól esik a szemnek, hogy akad köztük magyar is; a budai gombkötő-céh legényszabályzata például az. Egy csomó Meisterbuch — névjegyzék — legény- és inaskönyv megint csak német nyelvű és ugyancsak németek a felszabadító levelek is. A gombkötők és timárok azonban már magyarul állítják ki okmányaikat. A legtöbb érdeklődésre köztük kétségkívül az az 1804 augusztus 27-én kelt levél számíthat, amely arról tanuskodik, hogy Szilágyi István gombkötő-mesterlegény 14 esztendő, kisállású, gesztenyeszínű, egy esztendeig tíz hétig szolgálta becsülettel mesterét. (Ez a derék Szilágyi István halála évében — 1862-ben — kelt végrendeletében százezer forintnál többet hagyott szegény iparosgyerekek iskoláztatására.)

A mennyezetről gyönyörű fecskefarku, virágos selyemzástlók lógnak, aranyrojtjal és szegéllyel, aranyhimmel bőven kivarrrva. Céhpatronusok és céhjelvénnyek, a céh alapításának vagy a zászló felavatásának évszáma díszíti legjobbját. Ugyancsak ezen a folyosón őrzik az ugynevezett legényszállók cégereit, leleményességre, ügyes kézre vallanak egytől-egyig. Vezetőm különösen arra hívja fel a figyelmet, amelyet legutóbb szerzett a Fővárosi Muzeum; valóságos klasz-

szikus körtemplomot látok hat korintusi oszlopon nyugvó kupolával, a vasat, amelyből készült, bizony már az idő, az oszlopok fölött futó friz felírása azonban még könnyen kivethető: *Herberge der ehrsamten Maurer- und Steinmetz Innung*, olvasom rajta, a kőművesjelvények, háromszögek, körzők, kalapácsok, amelyek élénkítik ezt a kis műremeket, szintén csak arra vallanak, hogy építéssel foglalkozó emberek számára készült.

Szent Lipót osztrák örgróf homokkőszobra. Az eltűnt Lakatos- és a mai Váci- (hajdan Lipót) utca sarkán őrzött egy házat

Céhládák, céhkupák, szavazóurnák, behívótáblák és a céhélet sok egyéb emléke tölti meg szinig a folyosót, de nem zökkenünk ki ebből a patriarchális hangulatból a következő teremben sem, amelyben a régi patricius ipar és kereskedelem emlékei várnak reánk. Cégerek, boltcimerek vonják magukra legelőször a látogató figyelmét. Mestermunka ugszólván valamennyi. Igaz, hogy legtöbbje mester kezéből is való. Kettőt például Barabás Miklós festett. Az első, jegyzőkönyvecskéjének tanúsága szerint, 1838-ban készült: „Nagy Józsefnek, egy tájkép, a „Zöld fá”-hoz címzett üzlete címerül, 100 e. frt.” (Erről a fűszerüzletről nevezték el tudvalevően a mai Veres Pálné utcat annakidején Zöldfa-utcának.) A má-

Fedeles ezüst urna. Giergl Alajos műhelyéből.

sik pedig Kostyál Ádám diszmagyarszabó üzletére hívta föl a régi Váci-utca sétálóinak figyelmét, erről azt jegyezte föl Barabás, hogy: „Zrinyi arcképe, életnagyságban, olajf. boltcimer a Váci-utcában, 120 e. frt.” Than Mór vadkanját a Stettner-féle kefézet számára készítette, Lotz Károly Vénusza pedig a Vértessi-illatszertár kirakataiban pompázott.

A boltokon kívül tudvalevően a szalók is ilyen cégerekkel díszítették bejáróikat. Borzot, medvét, elefántot, aranykezet, védőszentet látunk hol kőbe faragva, hol érbe öntve. Ma már nemcsak a házak és boltok tüntek el, amelyeknek nevét hirdették valamikor, hanem, talán az egy Aranykéz-utca kivételével, az utcákat is átkeresztelte a pietást nem ismerő utókor.

Magyar ékítményes üvegszekrényben a pesti Dunasort, a Gellértheget, a régi német színházat ábrázoló Altwien-porcellánok, pesti és budai mesterek kezét dicsérvő ezüstjei szerénykednek. Készítőkik közül alig egy-kettő ismeretes már, leginkább még Giergl Alajos ezüstművest, aki a mult század harmincas-ötvenes éveiben működött Pesten, emlegetik a gyűjtők. Ugyancsak pesti és budai mesterek kezét dicsérik a szebbnél-szebb órák, hangszerek. Még néhány elfakult játékkártya is köztük tévedt, ezeknek meg az a nevezetességük, hogy valamennyi lapjuk a Vormärz békés évtizedeinek Pestjét vagy Budáját ábrázolja. Kevés fogyott belőlük ezekben az időkben, kézzel festették hát valamennyit. Ugyancsak ebben a teremben ötlenek a szemünkbe a régi patriarchális Pest kereskedővilágának bizony többnyire még német nyelven írt árjegyzékei, számadásai.

Egykoru festmények és rajzok hosszú sora vár a következő teremben. A legérdekesebb kétségkívül az az olajfestmény — 1694-ben készült — amely Buda nyolc évvel előbbi elfoglalását ábrázolja. Főnevezetessége az, hogy a bécsi Burg egyik pompás gobelinjének szolgált mintául. Abból a sok rajzból és festményből, emlékéremből következtetve — mind ezt az eseményt ábrázolja — ma is érezzük azt a jelentőséget, amelyet akkoriban Európaszerte tulajdonítottak neki.

Martinovics — Rottenbiller — Haynau

Külön terem őrzik a XVIII. század emlékeit. Többnyire békés eseményekről tanuskodnak, a legvéresebb talán Martinovics Ignác nevéhez fűződik, tudniillik az az ugynevezett szabadságfa, amelyet, német magyarázószöveggel örökített meg egy ismeretlen, valljuk be, elég gyarló vízfestményben. Ferenc király koronázási ünnepélyén kívül csak egy-egy kisebb, polgári keretekben mozgó mulatságot látunk, míg azután 1838-ban a nagy árvíz okozta rombolás egész csomó dilettánst és nem dilettánst készített arra, hogy megörökítse. Nemrég jutott például a Fővárosi Muzeum birtokába egy jókora olajkép, amely a Józsefváros pusztulását ábrázolja.

A negyvennyolcas események gazdag gyűjteményéből két igénytelen rendeletre hívják föl a figyelmet. Az egyik tenyérnyi kis cédulára van nyomva és Rottenbiller polgármester aláírása hitelesíti szövegét:

Minden kebelbeli háztulajdonosoknak és szálláskiadóknak kötelességül tétetik, hogy házaikba, illetőleg szállásaikba lakhatási engedéllyel el nem látott izraelitákat befogadni annál is inkább tartózkodjanak, mivel ellenkező esetben nem csak az azok kiutasításából reájok háramlandó károkat fogják viselni, hanem azonfelül rendőri fenyték alá is esendenek.

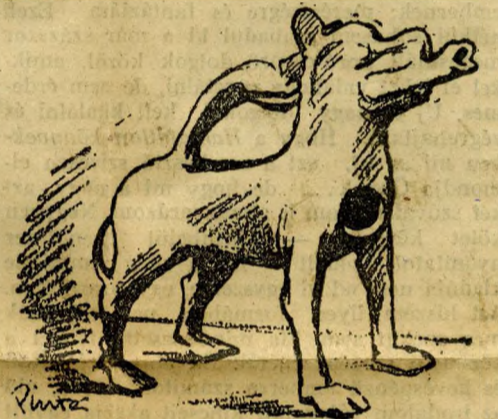
A másik kézzel íródott és Batthyány Lajos miniszterelnök rendeli el benne ugyancsak Rottenbiller polgármesternek, hogy a helybeli zsidóságtól a fegyvereket azonnal szedesse be s ez utóbbiakat további rendelet vételéig biztos őrizet alatt tartassa. Szóval már akkor is...

Buda ostromára emlékeztetnek az Allnoch ezredes és Hentzi tábornok halálát ábrázoló képek, másolat ugyan mindkettő, eredetijük ugyanis ma is Ferenc József bécsi hálszobájának falán lóg. Vajjon őszinte volt-e az az Istenhozott, amellyel Haynau tábornagyot fogadták a pestiek, annyi bizonyos, hogy pompás üdvözlő feliratban hangsúlyozták hálájukat a *Befreier vom ungarischen Insurgenten Joche* iránt a gut-

gesinnt pesti burgerek. Ugyan ki adhatta oda 59 forint 15 krajcárnyi Kossuth-bankóját a *K. u. k. Militär-Platz-Kommando-nak*, amelyről egy kis nyugta tanuskodik. Számából következtetve a 254-ik volt a szegény pestiek sorában.

A nemes magyar nemzet nemes passziói

Derős városrészeket, kisebb-nagyobb olajképeken és akvarelleken, ismertnevű festők műve valamennyi, egykori rézmetszetek, körrajzok, köztük az első magyar löfuttatás Pesten, a Rákos mezején 1827 június 6-án — *A nemes Magyar nemzetnek legmélyebb tisztelettel ajánlja Lichl Károly* — aztán valami hatvanöt esztendő báljáról összegyűjtött táncrendkollekción, az 1791-ben alapított Nagy Kristóf gyógyszerár négy ajtószárnya és két cégéttáblája, tisztos budai, kályhás mesterek remekbekerült kályhái töltik be a szomszédos termet. Csupa derős arc mosolyog a következő faláról, József nádor és harmadik felesége, Mária Dorottya főhercegasszony, a bécsi Einsle ecsetét dicsérvő, elfelejtett jovialis polgármesterek és tanácsurak, két finom Barabás-akvarell, a Lánchidat tervező William Tierney Clark és a Lánchidat építő Adam Clark karakterisztikus fejével, aztán még egy újabb muzeumra való akvarell és metszet a mult század második feléből, régi leanderes udvarokra emlékeztető kutszobrok, végül egy egész szobát megtöltő művész-relikvia, Blaha Lujzák túlyomórészlet, de van közte régiebb is, például Elssler Fanny parányi fehér selyempipője, 1844 valamelyik júniusi estéjén táncolt benne Pesten...

A Fővárosi Muzeum legrégebbi darabja: aquamanile a XII—XIII. századból.

Még egyszer végigjárjam a termeket, megállok egy-egy aquarell előtt, elbucszom a mainál talán gyarlóbb eszközökkel, de aligha kisebb ambícióval készült térképektől, megannyi rég elfelejtett hites földméről rég porladó kezének nyomától. Megállok még egyszer az ékítményes üvegszekrény, kincsei előtt: a cifra tanácsai csengettyűk szava rég elhangzott már, rég nem mossa már a pap kezét abból az oroslánalaku patinás aquamaniléből, amely, ki tudja, mikor, hogyan, mi uton, mely templomból került a Duna fenekére és onnan, a Fővárosi Muzeum legrégebbi darabjaként, annak üvegszekrényébe.

Kuzsinszky igazgató, Nagy muzeumőr és Nock konzervátor féltő gondnal őrzött, szeretettel gyarapított gyűjteménye szombaton, május 4-én, átrendezve újból megnyílt a közönség számára. Adná Isten, hogy ezentúl többen keressék fel, többen járják be termeit, több pestit és budait érdekeljen a főváros multja, mert, úgy érezzük, hogy ha megismeri ezt a multat, ha megtudja, hogyan bontakozott ki városa, ha követi virulásának egyes fázisait, jobban megszereti fővárosunkat, mint eddig tette.

H. A.